

Даян Кийтън - „Някога пак“

Мама обичаше сентенции, цитати, девизи. На стената на кухнята винаги имаше залепени бележчици. Например думата МИСЛІЙ. Намерих МИСЛІЙ забодена с кабарче на коркова дъска в тъмната ѝ стаичка. Видях я залепена с тиксо на кутия за моливи, която беше украсила с колаж. Открих дори текст, озаглавен МИСЛІЙ, на нощната ѝ масичка. Мама обичаше да МИСЛИ. В една тетрадка беше написала: *Чета книгата на Том Робинс „Дори каубойките плачат“. Пасажът за брака е свързан с борбата на жените за реализация. Записвам си това, за да МИСЛЯ върху него...* Следваше цитат от Робинс: *„...за повечето нещастни тъпи женици с промити мозъци по-върховно преживяване от брака няма. За мъжа бракът е въпрос на чиста логика: яденето, спането, прането, телевизорът (...) поколението и всякакви удобства – всичко му е под един покрив. (...) Но за жената бракът означава тя да се предаде. Бракът означава момичето да се откаже от борбата (...) и оттам нататък да остави наистина важните и интересни неща на мъжа си, с когото се е спазарила да „се грижи“ за нея. (...) Жените живеят по-дълго от мъжете, защото всъщност не са живели“.* Мама обичаше да МИСЛИ за живота, особено за преживяването да си жена. Обичаше и да пише за това.

В средата на 70-те години, при едно прибиране у дома, проявявах в тъмната стаичка на Майка снимки, които бях направила в Атлантик Сити, когато открих нещо, което не бях виждала никога. Беше нещо като – не знам – скицник. На корицата имаше колаж, който тя беше направила от семейни снимки, и думите Важно е пътуването, не пристигането. Взех го и го разлистих. Макар че съдържаеше няколко колажа от снимки и изрезки от списания, беше пълен с изписани страници.

Днес имах ползотворен ден в книжарницата „Хънтърс Букстор“. Пренаредихме секцията за изкуство и открихме множество интересни книги, останали скрити. Минаха две седмици, откакто ме наеха. Изкарвам по три долара и трийсет и пет цента на час. Днес ми платиха общо осемдесет и девет долара.

Това не беше някой от типичните албуми на Мама с обичайните салфетки от „Клифтънс Кафетерия“, стари черно-бели снимки и немного радостните свидетелства с успеха ми. Това беше дневник.

Един текст с дата 2 август 1976 г. гласеше: *ВНИМАВАЙ НА ТАЗИ СТРАНИЦА. Ти, потенциалният бъдещ читател, знай, че за това е нужна смелост. Говоря за това, което мисля. Ядосана съм. Мишената – Джак – обидни думи, тези, които той изсипа срещу мен – НЕ са забравени и несъмнено това е проблемът – „Проклето копеле“ – всичко изречено – всичко почувствано. Боже, за какъв, по дяволите, се мисли той?*

Това ми стигаше. Беше болезнено, твърде болезнено. Не исках да знам нищо за страна от живота на Майка и Татко, която можеше да смаже представата ми за тяхната любов. Върнах го на мястото му, излязох от тъмната стаичка и не отворих друг от осемдесет и петте ѝ дневника, докато тя не почина трийсетина години по-късно. Но разбира се, колкото и да се опитвах да отричам присъствието им, ги виждах оставени по лавиците или сложени под телефона, или дори зяпащи ме от някое кухненско чекмедже. Веднъж взех да разглеждам новия албум на Мама „Сто цветя“ на Джорджия О’Кийфи върху масичката за кафе и под него открих дневник, озаглавен „Кой казва, че не си имала шанс?“. Все едно заговорничеха: „Вземи ни, Даян. Вземи ни“. И дума да не става. Нямах да си причиня това отново. Но бях впечатлена от упоритостта

на Мама. Как можеше да продължава да пише без публика, дори в лицето на собственото си семейство? Просто го правеше.

Писала е за връщането си в училище на четиресет години. Писала е за това какво е да си учител. Писала е за всяка бездомна котка, която е спасила. Когато сестра ѝ Марти се разболя от рак на кожата и изгуби по-голямата част от носа си, тя е писала и за това. Писала е за трудностите на остаряването. Когато Татко се разболя през 1990 г., дневникът ѝ се е разбеснял срещу несправедливостта на рака, атакувал мозъка му. Документирането на смъртта му се оказа един от най-нежните репортажи на Мама. Сякаш грижите за Джак са я карали да го обича по начин, помагаш ѝ да се превърне в човека, който винаги е искала да бъде.

Днес се опитвах да накарам Джак да хапне. Но той не можеше. След известно време си свалих очилата. Доближих глава до неговата и му казах, прошепнах му, че ми липсва. Разплаках се. Не исках да вижда, затова извърнах глава. А Джак, с малкото сили, които бяха останали в проклетото му тяло, взе една салветка от джоба ми и бавно, както правеше всичко, бавно, съвсем бавно, ме погледна с пронизващите си сини очи и изтри сълзите от лицето ми. „Ще преживеем това, Дороти.“

Той не го преживя. Накрая Мама се грижеше за Татко, както се беше грижила за Ранди, Робин, Дори и за мен – през целия ни живот. Но кой е бил до нея, когато е написала с трепереща ръка: *Юни 1993 г. Днес е денят, в който научих, че имам наченки на болестта на Алцхаймер. Страшно?* Така е започнала петнайсетгодишна битка срещу загубата на паметта.

Продължила е да пише. Когато вече не е можела да пише абзаци, е пишела изречения, като: *Дали щяхме да се нараняваме по-малко, ако се докосвахме повече?* и *Почитай себе си*. И кратки въпроси и подкани, като: *Бързо. Коя е днешната дата?* Или странни неща, като: *Главата ми се завърта*. Когато не е можела да пише изречения, е пишела думи: НАЕМ. ОБАДИ СЕ. ЦВЕТЯ. КОЛА. И дори любимата си дума: МИСЛИЙ. Когато думите ѝ са се изчерпали, е започнала да пише цифри, докато в един момент вече не е можела да пише.

Дороти Диан Кийтън се родила в Уинфийлд, щата Канзас, през 1921 г. Родителите ѝ Бюла и Рой се отправили към Калифорния, преди тя да навърши три години. Тръгнали от вътрешността на страната в търсене на голямата мечта. Озовали се сред хълмовете на Пасадина. В гимназията Мама свирела на пиано и пеела в трио на име „Две точки и тире“. Била на шестнайсет, когато баща ѝ заминал и оставил Бюла и трите ѝ дъщери да се грижат сами за себе си. Животът на момичетата Кийтън бил тежък в края на 30-те години. Бюла, която не била работила нито ден през живота си, трябвало да си намери работа. Дороти изоставила мечтата си за колеж, за да помага вкъщи, докато Бюла най-после си намерила работа като чистачка.

Имам снимка на шестнайсетгодишната Дороти, застанала до баща си Рой Кийтън. Защо ли е изоставил своята любима дъщеря, своето копие, защо? Как е могъл да замине, знаейки, че завинаги ще разбие част от сърцето ѝ?

Всичко се променило, когато Дороти срещнала Джак Хол на баскетболно игрище в Лосанджелиския тихоокеански колеж в Хайланд Парк. Мама обичаше да си спомня как този красив чернокос, синеок младеж бил дошъл да се срещне със сестра ѝ Марта, но не откъснал очи от нея. Смееше се и казваше: „Беше любов от пръв поглед“. И трябва да е било така, защото скоро след това двамата избягали в Лас Вегас, в хотел „Стардъст“.

Мама никога не ми сподели своите мечти за самата себе си. Имаше обаче намеци. Беше президент на Родителско-учителската асоциация, както и на Дамския клуб „Аройо Виста“. Беше учителка в неделното училище към нашата Свободна методистка църква. Участваше във всяка игра на гърба на всяка кутия със зърнена закуска. Обичаше телевизионните игри. Любимата ни беше „Кралица за един ден“ с водещия Джак Бейли, който започваше всеки епизод, пет дни седмично, с „Искаш ли ТИ да бъдеш... КРАЛИЦА... ЗА... ЕДИН... ДЕН?“. Играта протичаше така: Бейли интервюираше четири жени; тази, която беше в най-лоша форма – според аплодисментите на публиката, – ставаше Кралица за един ден. На фона на Церемониален марш No 1 той слагаше на победителката кадифена наметка с бяла кожена яка, поставяше на главата ѝ блестяща тиара и ѝ подаряваше четири дюзини червени рози от „Карлс“ в Холивуд. Мама и Леля Марта написаха своите тъжни истории на формуляра за участие повече от веднъж. Мама почти се класира, когато написа: „Съпругът ми има нужда от бял дроб“. Когато я притиснаха за подробности, Мама каза истината – е, почти. Джак Хол, страстен гмуркач, искаше да се гмурка по-надълбоко, за да слага повече храна в семейните чинии. Мама беше елиминирана.

Една сутрин се събудих и видях група непознати да обикалят къщата ни, оглеждайки всяка стая. Мама не беше счела за нужно да ни каже, че се е записала за участие в местния кръг на конкурса „Мисис Америка“. Конкурсът търсеше идеалната домакиня. По-късно каза на нас, децата, че това е конкурс за умения, включващи подреждане на маса, аранжиране на цветя, оправяне на легла и готвене, както и управление на семейния бюджет, и поддържане на безупречен външен вид. Нашата реакция беше: „О!“.

Аз бях на девет, тоест достатъчно голяма, за да седя сред публиката в киното на ул. „Фигероа“, когато я короноваша за Мисис Хайланд Парк. Изведнъж майка ми, новата най-добра домакиня в Хайланд Парк, застана високо над мен на широка сцена пред огромна завеса от червено кадифе. Когато завесата се вдигна, за да покаже телевизор „Ар Си Ей Виктор Шелби“, пералня и сушилня „Филко“, комплект куфари „Самсонайт“, моден гардероб от универсален магазин „Айвърс“ и шест кобалтовосини флакона парфюм „Вечер в Париж“, не бях сигурна какво гледах. Какво виждах? Защо Мама стоеше в светлината на прожекторите, сякаш беше кинозвезда? Беше ужасно вълнуващо и в същото време крайно неприятно. Нещо се беше случило, някакво предателство. Мама ме беше изоставила, но – дори по-лошо, много по-лошо – на мен тайно ми се искаше аз да бях на тази сцена, не тя.

Шест месеца по-късно Дороти Хол беше коронована отново, този път за Мисис Лос Анджелис, от Арт Линклетър в хотел „Амбасадор“. Брат ми Ранди и аз я гледахме на новия телевизор „Ар Си Ей Виктор Шелби“. Задълженията ѝ като Мисис Лос Анджелис включваха прояви в местни супермаркети, универсални магазини и дамски клубове из целия окръг Лос Анджелис. Почти не я виждахме, а когато си беше у дома, беше заета да прави все същата германска шоколадова торта с орехи с надеждата да спечели короната на Мисис Калифорния. На татко му писна от всичко това и даде да се разбере. Когато изгуби мечтаната титла Мисис Калифорния, тя сякаш прие провала си така лесно, както пое отново нормалните си домакински задължения, но нещата бяха различни, поне за мен.

Понякога се чудя как ли можеше да се промени животът ни, ако Мама беше избрана за Мисис Америка. Дали щеше да стане телевизионна звезда като Бес Майърсън, или говорителка на домакински уреди „Филко“, или колумнист в списание „Макколс“? Какво щеше да се случи с моите мечти да бъда в светлината на прожекторите, ако нейните се бяха осъществили? Друга

майка й отне възможността, но на мен не ми беше мъчно; радвах се, че не се налагаше да яделя с един по-голям свят.

Мама вярваше, че децата й щяха да имат блестящо бъдеще. Все пак аз бях смешна. Ранди пишеше стихове. Робин пееше, а Дори беше умна. Преди прогимназията се бяха натрупали достатъчно четворки с минус, за да е ясно, че няма да бъде ученичка с блестящо бъдеще. Като цялата нация и аз държах тест за интелигентност през 1957 г. Резултатите не бяха изненадващи. Имаше едно изключение – нещо, наречено абстрактно мислене. Нямах търпение да изтичам у дома и да кажа на Мама за това абстрактно мислене. Какво беше то? Развълнувана от всяко постижение, тя ми каза, че абстрактното мислене е способността да се анализира информация и да се решават задачи на сложно мисловно равнище. Колкото и да съм се опитвала да намирам отговори чрез обстойно обмисляне, все още не ми е съвсем ясно какво означава абстрактно мислене.

През 1959 г. културният кръгозор на семейството ни се промени, когато до нас се нанесе семейство Бастендорф. Бил беше психолог с докторска степен. Татко не вярваше на „психари“. Но не можеше да не харесва Бил и съпругата му Лоръл, които разбуниха общността, защото оставяха децата си да тичат навън голи. На нашата улица с еднакви къщи, обградени с идеално окосени ливади, съседите не одобряваха джунглата на Бастендорф, нито стените им, пълни с репродукции на картини на Пикасо, Брак и Миро. Понякога Лоръл откарваше мама до единственото битническо кафене в Санта Ана. Там двете пиеха еспreso и обсъждаха някоя статия за основоположници на тенденции, като Чарлс Иймс или Клиф Мей, от последния брой на списание „Сънсет“ – нещо такова. Знам само, че Мама приемаше всичко с ентузиазъм, особено паната от мидени черупки, които Лоръл я научи да прави. Беше толкова вдъхновена, че създаде свой собствен хибрид – Каменно пано. Скоро тези пана превзеха цялата къща. Това, което си спомням най-ярко, беше най-малко метър на метър и половина и тежеше толкова много, че някои от камъните започнаха да падат. Макар че повечето хора виждаха Дороти като домакиня, аз виждах творец, търсец изразни средства.

Вдъхновена от примера на Бастендорф, през 1961 г. Мама натовари нас, децата, в семейното комби и кара чак до Ню Йорк, за да видим изложбата „Изкуството на асамбляжа“ в Музея за модерно изкуство. Останахме смаяни от Джоузеф Корнел и от това как създаваше въображаем свят чрез своите кутии и колажи. Веднага, щом се прибрахме, реших да облепя в колажи цялата си стая. Мама се запали много и взе да ми предлага снимки от списания, които смяташе, че може да ми харесат, като например снимка на Джеймс Дийн на Таймс Скуеър. Скоро започна да облепва с колажи почти всичко, включително кошчетата за боклука от колажите и кутиите за материалите за колажите, направени от неравно папиемаше; покри с колажи дори вътрешността на всички кухненски шкафове. (Не питайте.) Ранди стигна по-далеч, като се посвети на изкуството на колажа. Дори днес буквално стотици колажи от сегашната му поредица – „Възпрепятстван от женско лице“ – са прибрани във фурната, където той твърди че са в безопасност. Може да се каже, че събирането и преработването на образи, реорганизирането на познатото в неочаквани комбинации с надеждата да открием нещо ново се превърна в наша обща вяра. Колажът, също като абстрактното мислене, беше визуален процес за анализиране на информация. „Правя ли съм?“ – както винаги питах Мама, когато бях малка. Тя със сигурност смяташе, че съм права.

Бях на четиринайсет, когато започнах да влача един спомен, с който никога няма да се разделя. Мама и Татко танцуваха на лунна светлина на един хълм в Енсенада, Мексико. Група мариачи свиреха. Аз гледах отстрани, докато те се целуваха с дълбочина на чувствата, която би трябвало

да е смущаваща за дъщеря тийнейджърка. Вместо това ме изпълни с благоговение. Дори ми даде нещо друго, в което да вярвам. Тяхната любов. Приютявайки се в прегръдката на любовта на Мама и Татко, аз знаех, че нямаше да има сбогувания.